

שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש שמט

אלו מושכין ושואלין את הרב מענין יראות הכינוי לאש שחורה, ואלו מושכין מענייני אהבות, נמצא קרח מכאן ומכאן, ואין לו פה להשיב כענין אא"כ מי שהוא חכם הכולל ונפשו רחבה עליו, ויש לו התפשטות הדעת יכול להמציא דיבורים השווים לכל נפש, וכ"א ואחד לפי ערכו ותבונתו, יכול להמציא מרגוע לנפשו בדרוש כוונת הרב הנוגע לבחי' עבודתו. **וע"ש עוד שהאריך בענין שצריכין לקבל מוסר מכל אדם וכו'.** (פרשת דברים).

כל ישראל ערבים זה לזה מי שרואה חבירו עובר עבירה ואינו מוכיחו, כאילו הוא עשאה ונענש תחילה

וידוע שכל ישראל ערבים זה לזה כדכתיב (ויקרא כו לז) "וכשלו איש באחיו" איש בעוון אחיו, ובהדי הוצא לקי כרבא (ב"ק צב.) [קוץ הגדל אצל הכרוב, כשבא לעקרו פעמים שנעקר הכרוב עמו, כלומר שכני רשע לוקין עמו], ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (עיין שבת נד:) שמי שרואה את חברו עובר עבירה ואינו מוכיחו על פניו, מעלה עליו הכתוב כאלו הוא עשאה, והוא נענש תחלה, כמו שמצינו (שבת נה.) בחורבן בית-המקדש דכתיב (יחזקאל טו) ממקדשי תחלו; ואף על פי שאמר הקדוש ברוך הוא: גלוי וידוע לפני שלא היו מקבלים מהם קטרגה מדת הדין ואמרה: אם לפניך גלוי, לפניהם מי גלוי, ונגזרה עליהם מיתה אף שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו. (פלא יועץ תוכחה).

מי שלא הוכיח את חבירו ומת בעון ההוא חשוב כאילו הרגו

ובספר חסידים (סימן קנג) כתב, שמי שעובר עבירה ולא הוכיחו חברו ומת בה, חשוב כאלו הרגו, ואת דמו יבקש הקדוש ברוך הוא מידו, ואם הוכיחו ולא שמע בקולו, **מה כתיב עליו** (יחזקאל ג יט) **"ואתה כי הזהרת רשע..** הוא בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת". **ואמרו** (ספר חסידים סימן ה) **שהמוכיח חברו ולא שמע בקולו, נוטל זכיותיו ממנו.** (פלא יועץ).

ההבדל שבין מחאה שהחיוב הוא רק על ראשי הקהל לבין תוכחה שהחיוב על כל אחד ואחד

והנה מה שאמרו (שבת נד:) מי שיש בידו למחות באנשי עירו, נתפס על אנשי עירו; באנשי ביתו, נתפס על אנשי ביתו, משמע שאין הדבר אמור לכל, אלא למי שיש בידו למחות. וכן אמרו על פסוק (דברים א יג) "ואשימם בראשיכם" "ואשמם" כתיב, שאשם הקהל נתון על ראשי הקהל (דברים רבה א. י) היינו לענין מחאה, דתוכחה לחוד ומחאה לחוד, דתוכחה בדברים, ומחאה בשוטים ומקלות, שזה אינו ביד כל אדם, אלא כל איש שורר בביתו, וראשי הקהלות מושלים על קהלתם, ויש לָא-ל ידם לשבר מלתעות רשע עליהם מוטלת חובת מחאה, אבל חיוב תוכחה הוא דבר השווה לכל נפש. (פלא יועץ תוכחה).

אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה,

כי יפקוד השם על מצות התוכחה - מה נענה ומה נאמר.

והן בעון גברה חנופה ואין בדור זה מי שיוכיח, ובפרט לאיש מכובד, אם רואה אותו עובר על דברי תורה, הוא בוש וירא לגשת ולומר לו: מדוע אתה עובר את מצות המלך, מלכו של עולם? וכובש פניו בקרקע ועושה עצמו אשר לא ראה ואשר לא ידע; אוי לנו מיום-הדין ומיום התוכחה, **כי יפקד השם על מצות התוכחה מה נענה ומה נאמר? כי יאמר, על כבודך הקפדת הרבה, ומה גם על כבוד אביך ואמך היית מקפיד הרבה, שאם היית רואה איש מכה אביך ואמך או מקלל אותם, היית יוצא לקראת נשק ויורד עמו עד לחייו, ולמה לא תקפיד על כבוד שמים בראותך איש עובר עבירה שהוא מיקל בכבוד שמים, וגורם צער וכעס ופגם, ונרגן מפריד אלוף, וכהנה רעות רבות, ואין איש שם על לב, הלואי שלא יהא שמח לאיד בתקלת חברו, כדי שיהא הוא נכבד וחברו נבזה. ויש שאין מוכיח מפני שאין בדור הזה מי שיקבל תוכחה, שאם ירצה**

שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש שנא

איזה איש להוכיח לאנשים שכמותו, יתלוצצו עליו הליצנים ויאמרו: מי שמך לאיש שר ושופט ומוכיח, ומחרפים אותו ומבזים אותו, ולאנשים כאלה, מצוה שלא להוכיחם, שהרי אמרו (יבמות סה:): "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע", ואיסורא נמי איכא להוכיחם, דכתיב (משלי ט ח) "אל תוכח לץ"; אבל לא יוכל אדם לומר, קים לי בגויהו שאינם שומעים או שהם ליצנים, כי ה' יראה ללבב, ואם לפני גלוי, לפנינו מי גלוי? אם לא שברור כשמש שאינו חושש על האיסורים, ולא ישמע לקול מלחשים, שאז אמרו (ביצה ל.) "מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". וזהו דוקא כשאין יודעים שהוא חטא, דהוה להו שוגגים, אבל אם יודעים שהוא חטא ועוברים עליו, יוכיחם על פניהם, אולי ישובו מדרכם הרעה, דלא שייך לומר, מוטב יהיו שוגגים.

(פלא יועץ תוכחה)

בדבר המפורש בתורה לא אמרינן מוטב שיהיו שוגגין אלא חייב להודיעם מלהוכיחם

ומיהו לדבר טוב נמי יש גבול, שאף בתוכחה לא ירבה כל-כך בדברים אם חושש שלא יקבלו, שהרי אהרן נענש על שהיה נוטל את העגל ושוחטו לפניהם, ומראה להם שאין בו ממש (ויקרא רבה רפ"ז), באופן שעשאים פושעים. וכן כתבו (או"ח סי' תרח ס"ב) שבציבור לא יוכיח אלא פעם אחת, ובצבור לא שייך מוטב שיהיו שוגגין, שידבר למאה, ואם לא, לאחד. ובדבר המפורש איסורו בתורה לא אמרינן מוטב יהיו שוגגין, אלא חייב להודיעם ולהוכיחם. (פלא יועץ תוכחה).

אופן אמירת תוכחה לרבים וליחיד

צריך זהירות באופן התוכחה שלא ישא עליו חטא, דהיינו שלא ילבין פני חבירו, ולא ידבר אליו קשות באופן שיביא לידי מחלוקת וקטטה ושנאה ותחרות, אלא לשון רכה

תשבר גרם, בסתר. ומה מאד צריכים להזהר הדרשנים שלא לנגוע בכבוד הבריות, ושלא להזכיר חטא שעשה איזה פרטי בתוך דרושם, כי דם יחשב לדרשן ההוא, דם שפך, אלא גם כשיוכיח על עבירות שדשו בהם רבים, יכלל עצמו עמהם ויאמר: נחנו פשענו ומרינו וכדומה. וכשיוכיח לאיזה פרטי, יכבדהו וינשאהו תחלה כדי שיקבל התוכחה, וזה פרשו המפרשים פירוש הכתוב (משלי ט ח) "אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך", שאל יוכח בלשון "לץ" לומר לו, אתה לץ רשע למה תעשה כך וכך, אלא יאמר, אתה חכם, איש טוב, משבח ומפאר, ולא נאה לך מעשים כאלה, חזור בך כדי שתהיה שלם בכל ויהללו בשערים מעשיך. ואם לא יקבל ברכות ולא ישוב מדרכו הרעה, ידבר קשות ויוסיף, עד להכותו, אם יש בידו למחות. והיותר טוב למי שהוא דרשן, שכשרואה שיש בני-אדם פרוצים באיזה דבר, יבקש לדרוש בספר על אותו ענין, או בעמדו בקהל אנשים יגלגל הדברים להודיע האיסור שיש בדבר ההוא וחומר שבו, השומע ישמע והחדל יחדל. (פלא יועץ תוכחה).

מצות התוכחה אפשר לקיים גם אחר מותו על ידי חיבור ספרים

ומצוה זו יכול האדם לקיים אף כי אחרי מותו לרוב דורות. אם חננו השם דעת, יכתוב בספר דינים ומוסר השכל. ואף כי רבו הספרים כאלה ותורה מונחת בקרן זוית, אין דורש ואין מבקש כי אם השרידים, אף-על-פי-כן הוא יעשה ויכתוב תורתו, אולי ברוב הימים המצא ימצא שיטול ספרו בידו ויעשו לו דבריו פירות, ויבנה גם הוא ממנו ויהיו שפתותיו דובבות בקבר. ועל-כן מה טוב ומה נעים לסדר ספר מדינים ומוסר ללועזים בלעז, כי הן רבים עתה עם-הארץ, ויותר מועיל ומזכה לנפשו בעשות ספרים כאלה, מעשות ספרים בפלפולים וחדודים ודרושים, אשר ספרים כאלה רבו והם מגוללים

שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש שנג

בעפר, עש יאכלם, כי הספרים רבים והלומדים מועטים, ומסתפקים בספרי התלמוד ופוסקים, ומפרשים ראשונים וקצורי דינים, הלואי שייסיק לנו הזמן ללמוד אותם כתיקונם, אבל למוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.
(פלא יועץ תוכחה).

הוכיח תוכיח את עמיתך - מצות תוכחה כהלכתה

דיני ודרכי התוכחה מספר נועם המצות מצוה רל"ט, וז"ל:

מצות עשה להוכיח להחוטא שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ואמרו רז"ל הוכח תוכיח אפילו ק' פעמים, יכול אף לבייש אותו ברבים, תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא.

על כן מתחלה ראוי להוכיחו בסתר ובלשון רכה ודברי נחת כדי שלא יתבייש, אבל אם לא יחזור ממעשיו הרעים, מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו עד שיחזור למוטב, וחייב להוכיחו עד שישמע לו, או עד שיכהו ויאמר אינני רוצה לשמוע, ואפילו קטן לגדול חייב להוכיחו, **וכל שבידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס בעון הזה**, אבל אם רואה כי בודאי לא ישמע לו, ע"ז אמרו רז"ל (יבמות סה:): כשם שמצוה לאמר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לאמר דבר שאינו נשמע, **אבל כל זמן שיש ספק אולי ישמע** ויקבל דבריו מחויב הוא להוכיחו, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקיבות.

(מ"ה)

המוכיח מקיים גם מצות צדקה וחסד בזה שמציל נפש חבירו מרדת שחת

הנה במצות התוכחה לבד כי היא בעצמה מצוה גדולה, עוד מקיים בזה מצות צדקה וחסד, אשר יעשה עם חבירו, כי יציל את נפשו מרדת שחת, ונוכל ללמוד זאת מקל וחומר ומה אם יתן לעני פרוסת לחם, אשר זאת הוא רק לחיי שעה

נחשבת לצדקה, כל שכן אם יתן לרעהו לחם שמים, ותוכחת חיים הנצחיים, בודאי אין לשער את גודל המצוה ורוב הצדקה אשר יעשה בזה עם רעהו.

וזה שמשבח הכתוב את משה רבינו עה"ש. (דברים לג) צדקת ה' עשה, כלומר צדקה מדברים הנוגעים לה', עשה עם ישראל, כי הוכיחם תמיד ולמדם תורת השם יתברך.

חובה על כל אחד מישראל להוכיח את חברו - מפני שכל ישראל ערבים - תפלה מיוחדת למי שנמנע מלהוכיח

אם לא הוכיח ובאמת חיוב גדול מוטל על כל אחד, להוכיח את חברו, אם רואה שיעשה דבר שאינו הגון, יען כי כל ישראל ערבים זה בזה, וזה שאנו אומרים, אבינו מלכנו מכה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך, ואחר כך אומרים אבינו מלכינו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו, ולכאורה הכל אחד הוא, ומפרשים דתחלה אנו מבקשים שימחול הקדוש ברוך הוא על הפשעים וחטאים שעשינו בעצמינו, ואחר כך מבקשים אנחנו שימחוק הקדוש ברוך הוא השטרי חובות מחמת הערבות מהעבירות של אחרים, שמנענו מלהוכיחם, וזה שאמר הכתוב, ולא תשא עליו חטא, אם תמנע מלהוכיח אותו, תשא גם אתה החטא אשר עשה רעך, ע"כ תוכיח אותו ואז לא תשא אתה החטא רק הוא לבדו.

יש לקבל תוכחה מכל אדם גם מקטן ממנו

ובאמת צריך האדם לקבל תוכחה אף מן הקטן ממנו, כמאמרם ז"ל איזה חכם הלומד מן כל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי, כלומר דאם הי אומר לי דברים היוצאים מעצמו, אז הייתי צריך לידע מי הוא זה אשר אשמע בקולו, אבל אחרי אשר עדותיך ישיחו לי, מהתוה"ק אז נמי מחויב אני לקבלם אף ממאן דהוא, כמו אם יובא אגרת פקודה מאת המלך ע"י בית הרצים (פאסט), והשר

שכר האזינו - פרק נ"ג **ועונש** שנה

של בית הרצים ישלח הפקודה על ידי איש פשוט, האם בעבור זה לא יקובל פקודת המלך.

וכן אם הרופא בעצמו חולה האם לא יקובל הרפואות שלו בעבור זה.

הלא מן תולעים קטנים ממציאים משי.

צריך להביט על עצם דברי התוכחה הנולד מהמוכיח ולא על המדבר

ובזה מפרשים מאמרם ז"ל, איזהו חכם הרואה את הנולד, כלומר שלא יביט על האיש המוליד את התוכחה, רק רואה הוא את הנולד, היינו **התוכחה בעצמה הנולד מהאיש המדבר**.

וזה כונת הכתוב אם תבקשנה ככסף שנמצא תחת האדמה בין רגבי עפר, ובכל זאת לא תבזה את הכסף מחמת זה, כן אם תבקש דברי תורה ותוכחה גם ממקום שפל אז תבין יראת ה'.

אל יאמר המוכיח כי קטן הוא וחייב לכבד את הגדול ואיך אוכיחו

אך אולי יאמר הקטן הלא מחויב אנכי לכבד את הגדול ממני, ואיך אוכיח אותו שהוא נגד כבודו, עיי' מרמוז הכתוב ולא תשא עליו חטא, כלומר אף שחייב אתה לתן לו כבוד, **בכל זאת אם תראה בו דבר שאינו הגון מחויב אתה להוכיחו, ולא תשא עליו חטא מה שלא חלקת לו כבוד והוכחת אותו**, שנאמר אין עצה ואין תבונה לנגד ה' ואמרו רז"ל (ברכות יט:) כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ואפילו תלמיד לרב צריך להוכיחו.

עצם התוכחה בא מחמת אהבה לכן סמכה תורה ללא תשנא והטעם שסמכה התורה"ק מצות תוכחה להלאו דלא תשנא את אחיך, יען כי באמת התוכחה בא רק מחמת אהבה שיאהב את חברו, ע"כ יחמול עליו להציל את נפשו מדינו של גיהנם, אבל אם ישנא אותו לא יוכיח לו, כי מה איכפת לו אם השונא שלו יענש מן השמים.

ישוב סתירת חז"ל בעון חורבן ירושלים -

מי שאינו מוכיח חברו שונאו

ובזה מתרצים שני מאמרי חז"ל הנראים כסותרים זה את זה, כי בשבת קי"ט. אמרו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, וביומא ט. אמרו שחרבה בשביל שנאת חנם, אך באמת הכל אחד הוא, כי ע"י שנאת חנם אשר השתורר אצלם, לא הוכיחו איש את רעהו כנ"ל ע"כ חרבה ירושלים.

התוכחה מועילה רק לאדם שיש לו עוד זיק אמונה בקרבו

אך למי יועיל תוכחה רק להאדם אשר יש לו עוד זיק אמונה בקרבו, אך יעשה לפעמים עבירה מחמת התאוה או ההרגל הרע, אבל מי שכבה אצלו כבר רשפי האמונה, ויש לו דעות כוזבות, לאיש כזה לא יועיל לו שום תוכחה, יען כי התוכחה יש דמיון למפוח, אשר לא יכול לפעול פעולתו רק להגחלים אשר יש בהם עוד ניצוץ אש, אז יועיל המפוח לעלות להב ולעשות אש גדול, אבל אם אין בהם אף ניצוץ אש אחד אז לשוא יהי אף עשרים מפוחים, וע"כ נכתב הלשון את עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצות, רק התאוה גברה עליו.

לאנשים שרק אינם כופרים חובה לומר תוכחה

ובזה מפרשים הכתוב "כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב", כלומר כמו שהשעירים והרביבים אינם מועילים

אלא לעשבים, אשר עוד לא יבשו לגמרי, אלא יש בהם מעט לחלוחית, אבל לעשבים אשר כבר יבשו לגמרי, אז לא יועיל מאומה המטר והרביבים, **כן התוכחה לא יועיל רק להאנשים אשר יש בהם עוד האמונה ורטיבת התוה"ק**, אבל להכופרים אשר כבר נחשבים כמתים כמאמרם ז"ל (ברכות יח.) רשעים בחייהם קרואים מתים, להם לא יועיל שום תוכחה להחיותם.

על כן אין החיוב להוכיח לאנשים רשעים כאלה, וע"ז רמז הכתוב "ולא תשא עליו חטא", כלומר פעמים לא תשא עליו חטא שלא תסבול את חטאו, אף אם לא תוכיח אותו וזאת דוגמת דרשת חז"ל (ב"מ ל.) על הפסוק והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם.

אסור בראשונה להוכיח חברו ברבים מפני שמביישו

מצות לא תעשה שלא לבייש את חברו שנאמר ולא תשא עליו חטא, כלומר לא תוכיח אותו ברבים לבייש אותו, וכ"ש שאסור לבייש שום אדם בחנם, ואמרו חז"ל המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, וכן מי שמכנה שם רע לחברו עון גדול הוא מאד, והטעם ידוע ומובן כי צער גדול הוא לבריות מזה, על כן צותה התוה"ק לבלי לצער לשום אדם, אלא להתדבק במדות הקדוש ברוך הוא כדכתיב ורחמיו על כל מעשיו. (החינוך).

אופן וצורת התוכחה

והנה הכתוב מזהיר להאדם אף שיראה כי חברו עשה דבר רע, ג"כ לא יבייש אותו בתחלה ברבים אלא בצנעה ובדברים רכים, ונתנה התוה"ק עצה שלא יאמר לו למה עשית דבר רע כזה, כי חברו יכעס עליו ולא יקבל תוכחתו, אלא יעשה עצמו, כמו שלא ראה את המעשה רע אשר עשה חברו, רק יאמר לו כי ראה שפלוני ופלוני עשה עבירה זו, ואדע כי ממני לא יקבל התוכחה, אך אתה שמכירך בטח יקבל דבריך

ע"כ תוכיח אותו, כן יאמר לו, וממילא ישים אל לבו ויאמר, הלא עבירה זו עשיתי בעצמי, ואיך לא אבוש להוכיח את חברי, וקרוב לודאי כי יעזוב דרכו הרעה ויעשה תשובה.

**הוכח חברך, על ידי שתאמר לו תוכיח את עמיתך -
על עבירה פלונית**

וזה שהכפיל הכתוב, הוכח תוכיח, כלומר הוכח לחברך בזה האופן. והיינו כי תאמר לו. תוכיח את עמיתך שעשה עבירה פלונית, וממילא יעשה הוא בעצמו תשובה, ומסיים הכתוב ולא תשא עליו חטא, כלומר שלא תטיל עליו החטא, ולאמר לו למה עשית כך וכך, כי בזה תקלקל המטרה כי לא יקבל ממך התוכחה, יען כי יחזיק אותך על ידי זה לשונא.

**צורת המוסר והתוכחה של האוילים -
איולת, לא תועיל מאומה**

ועל זה המליץ החכם מכל אדם (משלי טו) מוסר אוילים אולת, כלומר התוכחה והמוסר של אוילים המיסרים לאחרים, והיינו שמביישים אותם בתוכחתם הוא רק אולת, יען כי לא תועיל מאומה לישר את דרכיהם הרעים, עכ"ל.

אמרות והנהגות בתוכחה

כשברי לך שאין לך כל רגש של שנאה אז תוכיח

לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (יט-יז)

רבי יהודה לייב זצ"ל, המוכיח מפולנאה, מתלמידי הבעש"ט זי"ע, היה מבאר את הכתוב: "לא תשנא את

* רבי יהודה לייב זצ"ל "המוכיח" מפולנאה היה תלמידו המובהק של הבעש"ט ז"ל. והבעש"ט מנה אותו למגיד ומטיף לתורת החסידות מעל במת בית המדרש. לא היתה דעת הבעש"ט נוחה מאלו הדרשנים המוכיחים בימים ההם, שהיו צווחים על עוונות הדור, ומכריזים בקולי קולות על כל נגע ופגם

אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא",
ככה:

בראשונה מחוייב המוכיח לבדוק את עצמו היטב, אם אין לו איזו טענה כל שהוא בתוך לבו, כלפי האיש שהוא רוצה להוכיח אותו. התוכחה צריכה לבוא מתוך אהבה ולא מתוך שנאה, ומשום זה מזהירה התורה תחילה את המוכיח: "לא תשנא את אחיך בלבבך", ורק אם ברי לך הדבר שמתוך חדרי לבך אין כל רגש של שנאה לאחיך בן עמך, אז רשאי אתה להוכיח אותו.

**המוכיח מחוייב לשתף עצמו גם כן בתוכחה שמוכיח
לאחרים - מפני שראה חבירו חוטא בחטא זה - שייך גם לו**

ואולם יש עוד תנאי אחד בתוכחה - היה רבי יהודה ליב אומר - "הוכח תוכיח את עמיתך", הוכיח תוכיח עמיתך לא נאמר, אלא את עמיתך, ללמדך כי בשעה שאתה מוכיח עמיתך צריך ומחוייב אתה המוכיח לצרף גם את עצמך בתוכחה זו, "ולא תשא עליו חטא", לא תפיל את החטא עליו בעצמו. אם אתה רואה שחברך חטא, בודאי שגם אתה בעצמך אינך נקי לגמרי מחטא זה. בודאי שותף אתה לו בעבירה זו, אם לא במעשה, לכל הפחות בהרהור ובמחשבה, וצריך אתה המוכיח לשתף גם את עצמך בתוכחת מוסר שלך ולאחרים.

**קודם שמוכיח אחרים יוכיח את עצמו,
הוכח עצמך, ואחר כך תוכיח את עמיתך -
צדיקים מוכיחים את עצמם, וכל שומע לוקח מוסר לעצמו.**

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (יט-יז)

בעם ישראל, ומפרסמים קלונה של אומתנו ברבים, אבל את רבי יהודה לייב, המוכיח מפולאנה, מצא הבעש"ט נאמן לפניו בתור מוכיח. ומסר לו את מפתח ההטפה, לפני ההמונים הרחבים, כדי לקרבם לחסידות.

הרבי ר' זושא זצ"ל, היה דורש מלת "את" עמיתך לרבות, שבטרים אדם בא להוכיח את אחרים יאמר תוכחה לעצמו, מקודם הוכח את עצמך, ואחר כך "תוכיח את עמיתך", וכך היה רבי זושא נוהג, כשהיה רואה אדם מישראל שנמנע לעזור לרעהו, היה מתראה לפניו ומדבר לעצמו: זושא, זושא, למה תחטא? הנה בא אחיך העני לקחת ממך גמילת חסד ואתה השבת פניו ריקם, השכחת שכתוב בתורה: "וחי אחיך עמך". וכשהיה רואה או שומע שאדם מישראל עובר חס ושלום עבירה, היה עובר לפניו ומייסר את עצמו: זושא, זושא, עד מתי תחטא? שוב יום אחד לפני מיתתך.

וכך היה מוכיח את עצמו, וכל השומע שוב לא יכול לחטוא וחזר בתשובה. (ס"י)

כשיש צורך בתוכחה נראה שהמוכיח עצמו לקוי באותו עון, ולכן "לא תשא רק" עליו חטא" אלא גם לעצמך יש צורך בתוכחה זו

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך וגו: (יט"ו י"ז). כפל לשון הוכח תוכיח נדרש ע"י רבינו זצ"ל: שמקובל בידינו מאת תלמידי הבעש"ט זצ"ל, כשהצדיק רואה איזה חטא ועבירה באדם אין זה מקרה, אלא שד' הזמין לצדיק שיראה את החטא בחבירו מפני שיש לאותו צדיק איזה שמץ ופגם בדבר דומה לחטא הזה. כמו שמספרים על הבעש"ט ז"ל שראה אדם אחד שחילל את השבת בפרהסיא ועמד משתומם למה הראו לו כזאת מן השמים, ופשפש במעשיו ומצא כי בעת ששמע זילותא דת"ח, שתק, ותלמיד חכם נקרא שבת, כידוע, ולכן הראו לו כן מן השמים, מפני שגם הוא פגם בבחינת חילול שבת ובזה אפשר לפרש הפסוק, "הוכח תוכיח" כפל הלשון, **שאם אתה רואה איזה חטא באדם אחד, שאתה צריך להוכיחו, בודאי גם בך יש שמץ מן החטא הזה, ותוכיח**

שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש שסא

אז גם את עצמך, "ולא תשא עליו חטא" רצ"ל לא תשא רק עליו החטא, תבין שגם לך יש צורך בתוכחה.

(בני יששכר מאמר תשרי מאמר ד' סימן ר').

**הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא: (י"ט י"ז),
החיוב להוכיח גם אדם רשע ולא יפחד שמא יענש
מפני שלא קיבל תוכחתו מאחר ואינו יודע אם לא יקבל**

הנה אמרו חז"ל (יבמות מ"ה ע"ב) כשם שמצוה לאמר דבר הנשמע כן מצוה שלא לאמר דבר שלא נשמע, כמ"ש החכם, "אל תוכח לץ וגו'" (משלי ט' ח'). אבל הרי אין אנו יודעים מי ישמע ומי לא ישמע, לכן מחויב האדם להוכיח אפילו אדם רשע, והרשע, **השומע דבר התוכחה ואינו שב בתשובה עובר על הלאו "וערפכם לא תקשו עוד"**. (דעת הסמ"ג המונה זה בין הלאוין). וכבר מוכח מדברי חז"ל, שכל מי שחטא חבירו על ידו הוא נענש על ידו כמו שמצינו שאמר הקדוש ברוך הוא לדוד, על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים ועל ידך נטרד דואג האדומי. (סנהדרין צ"ה). ולפי זה מורא יעלה על ראש המוכיח, שמא לא יקבלו תוכחותיו, ואולי גם הוא יענש. לכן הבטיחה התורה, "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" שאף אם לא ישמע לך, לא יחשב לך לחטא, כיון שאתה קיימת מה שציווית.

**מי ששב על חטאו מוחלין לכל העולם כולו
על הערבות הגם שלא הוכיחו**

ועל פי הנזכר לעיל מפרש מרן ז"ל מ"ש הרה"ק בעל עשרה מאמרות על מחז"ל גדולה תשובה שאפילו יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו (יומא פ"ו ע"ב) כלומר, שמוחלין לכל העולם הערבות. אבל זה תמו', כיון ששב אין כאן עוד חטא.

לכן נראה לרבינו לפרש דברי חז"ל ע"פ הני"ל, דמי שאינו מוכיח לחבירו ומי שאינו מוחה בחבירו עובר על "הוכח

ששב שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש

תוכיח", וא"כ מי ששב על חטאו מוחלים לכל העולם כולו - החטא של מניעת ההוכחה.

(בני יששכר תשרי מאמר ד' דרוש ב' סימן ד' וסימן ל"א).

הוכח תוכיח את עמיתך -

הגאון הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע דורש מהגה"ק רבי

הילל מקאלאמייא זי"ע שיגיד לו דברי מוסר ותוכחה.

הצדיק רבי הלל ליכטענשטיין מקאלאמייא זי"ע היה רגיל לנסוע להערים והעיירות של ישראל להוכיח את

העם.

פעם אחת בא לצאנז, והגאון הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע

כיבדו הרבה והשתעשע עמו בדברי תורה וחסידות.

בהמשך הדברים אמר לו הרה"ק רבי חיים:

כבודו מוכיח את כל העולם, למה לא יגיד גם לי מוסר.

- **באמת**, אני תמה על רבנו, שאין בביתו שיור של אמה על

אמה - זכר לחורבן!

מיד ציוה רבנו חיים מצנז להביא לו סולם, עלה בעצמו על

הסולם וציין מקום אמה על אמה כנגד הפתח, נטל סכין

וגירד את כל הצבע שבאותו מקום. משגמר את מלאכתו, אמר

לרי הלל: "יישר כוחו!"

(ס"ו)

איך יהי' דברי התוכחה

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. - ראיתי בשם

גדול אחד שמדייק למה נאמר כאן הלשון עמיתך ולא

אחיד כמו בכל התורה כולה, וגם מה הענין של לא תשא עליו

חטא. וביאר בזה עפ"י דברי האלשיך הק' במשלי, על הפסוק

אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך. ולכאורה יש

תמיהה בדבר, שאם חכם הוא על מה יש להוכיחו. ואמר על זה

האלשיך ז"ל, שאם אתה בא להוכיח את חברך אל תאמר לך אתה למה עשית כזאת וכזאת, שאם תדבר אליו כך לא תפעל מאומה ואדרבה עוד תגרום שחוצפה יסגי להשיב לך מי שמך שר ושופט לשמור דרכי זולתך ולהוכיח לאחרים. אבל אם תפנה אליו בדברים רכים ותאמר לו, הלא אדם כשר אתה ואיש חכם, כיצד נתפסת למעשה שכזה, אז לא יתחצף נגדך ודבריך יכנסו ללבו. וזה אל תוכח לך, היינו שלא תאמר לו שהוא לך, הוכח לחכם, היינו שהאדם שאתה בא להוכיחו יהיה חכם בעיניך, שכדאי להוכיחו, ואז הוא יקבל תוכחה. ועפ"י דברי האלשיך אלה אפשר לבאר גם את הפסוק שלפנינו, הוכח תוכיח את עמיתך, היינו שאם אתה צריך להוכיחו תוכיחו כעמיתך ורעך, ותגיד לו הלא אדם כשר אתה, רעי ועמיתי, ולמה כה תעשה לעשות הרע בעיני ה'. **ואם כך תדבר אליו אז לא תשא עליו חטא, שע"כ יחדל חברך מחטוא.** (ס"י).

הוכיח תוכיח את עצמך יחד עם עמיתך

הוכח תוכיח את עמיתך. שמעתי בשם צדיק אחד, את לרבות את עצמו (כי אתי"ן וגמ"י"ן ריבויים הם). שאם בא אדם להוכיח את חברו, יוכיח קודם את עצמו, שמא יש חטא בידו ג"כ, וקשוט עצמך תחלה. או יאמר את עמיתך, עם עמיתך. שלפעמים את פירושו עם. והכוונה כנ"ל, שבשעה שאדם בא להוכיח את חברו יוכיח את עצמו שהרי אפשר שהעוולה שהוא מוצא אצל חברו נמצאת גם אצלו. (ס"י).

מי שאינו מקבל תוכחת אחרים - גם תוכחתו לא תתקבל

שיוכיח את עמיתו ולא ישא עליו חטא (ויקרא י"ט), ולעיל (סקמ"ה) כתב שמח בשמעך תוכחת כמוצא שלל רב, וכאן אמר שיוכיח הוא לחבירו, י"ל לפמ"ש התקוששו וקוששו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, והמקבל תוכחה מאחרים ומחבריו אם יוכיח לאחרים הם גם יקבלו, כיון שיודעין

שסד שבר האזינו - פרק נ"ג ועונש

שכוונתו לשם שמים, אבל אם לא ישמע תוכחה וימאס בה כשישמע מאחרים, הכי נמי כשיוכיח לאחרים לא ישמעו לו, כי הא (ב"ב ס' ע"א) דר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרה"ר, הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרה"ר, אתו בני רה"ר הוה קא מעכבי עליה, אתא לקמי' דר' ינאי א"ל זיל האידנא ותא למחר, בליליא שדר קצייה להווא דידיה, למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ, א"ל הא מר נמי אית ליה, א"ל זיל חזי אי קוץ דידי אז קוץ דידיך אי לא קוץ דידי לא תקץ, הרי שקודם שפסק ליה לקוץ אילנו קדם וקץ דיליה ותיקן קודם, והא דלא קץ עד עכשיו, אמרינן שם שר"י חשב שעוברי דרך ניחא להו דיתבי בצל האילן וכיון שמקפדינן הבין שלא אמרו לו משום כבודו מיד קבל תוכחה וקצץ אילנו.

ולכן לאחר שכתב לעיל רבינו שמח בשמעו תוכחת, כתב אח"כ שיוכיח את עמיתו ולא ישא עליו חטא שיהיו דבריו נשמעין ולא הו"ל בכלל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין דכה"ג מוטב שלא להוכיחו דנושא עליו חטא.

עוד נראה לפי שאמר לכבד לומדי תורה בכל יכלתו ומחמת אהבתו עליהם יקלקל השורה כמ"ש אהבה מקלקלת השורה ועל כל פשעיו תכסה אהבה ויחפש בזכותו ולכן לא יאמר לו תוכחה אפילו דבר שצריך להוכיח ולכן סמך עלה שיוכיח את עמיתו וזהו חלק מאהבה לחבירו.

(דרך ישרה, משנה הלכות אות ט')

לא ימנע עצמו מלהוכיח שמא לא ישמע לו ויעברו על לאו וערפכם לא תקשו עוד ויענשו על ידו, כי מיד שהחכם יושב ודורש אכפר לעוונותיהם ולא תשא עליו חטא

והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' תחת אשר קנא לאלוקיו וכפר על בני ישראל (במדבר כ"ה י"ג): דרשו חז"ל ראוי שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות (סנהדרין

שכר האזינו - פרק נ"ג ועונש שסה

פרק חלק), כותב רבינו (בעל בני יששכר) זצ"ל בשם הקדוש מהר"ש מקארלין הי"ד, שיש מדרש חז"ל, שאמר אליהו (זה פנחס) רבונו של עולם, כיון שְמִדְתִּי היא שאני מקנא ולא אוכל לסבול חטא ועון, פן יהיה אבי הבן המכניס בנו לברית, בעל עבירה, ולא אוכל לסובלו. והשיב לו הקדוש ברוך הוא, אז אכפר לאבי הבן עונותיו. ואמר לו אליהו עוד, פן יהיה המוהל והעומדים שם בעלי עבירה, והשיב ד' שיכפר גם לכל העומדים שם. ולפי הדברים האלה יש לפרש הפסוק, שפנחס זה אליהו, אשר קינא לאלוקיו, הואיל והוא מקנא ולא יוכל לסבול עבירות, לכן "ויכפר על בני ישראל", יכפר ד' לכל מי שיעמוד אצל כסא של אליהו. ותבין מה שאמרו חז"ל הנ"ל שתהא הכפרה הזו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות.

ועל דרך זה יש לפרש הפסוק **"הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא"** ר"ל שלא ימנע להוכיח, ששמא לא יהיו דבריו נשמעים ויגרום לחבירו שיחטא, שיעבור על הלאו **"וערפכם לא תקשו עוד"** (לדעת הסמ"ג המונה זה בין הלאוין) וגם המוכיח יענש על שנענש חבירו על ידו. (ר"ה ט"ז ע"ב כל המוסר דין על חבירו, ברש"י שיענש חבירו על ידו). לכן אמרו חכמינו ז"ל, **כשהחכם יושב ודורש הקדוש ברוך הוא מכפר לעונותיהם של ישראל** (קהלת רבתי ט' כ"א), וזהו, "הוכח תוכיח" ולא תפחד שמא לא יהיו דבריך נשמעים ויתוסף עוד חטא על חטאם, אל תפחד מזה, כי, "ולא תשא עליו חטא" לא יהיה להם ולך חטא, כי אכפר לעונותיהם תיכף בשעה שהחכם יושב ודורש. וכיון שכן נדרש בבב"ד של מטה, כן מסכימים בבב"ד של מעלה.

(כ"י מאמר חודש תשרי מאמר ד' סימן ד', ובאגרא דפרקא סי' קמ"ו)

מי שמוכיח העם כדי שיקבל טובת הנאה אינו יכול להשפיע
אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (דברים א' א')
במדרש רבה, אילו אחר הוכיחם היו אומרים, זה מוכיחנו,

משה שכתב בו, "לא חמור אחד נשאתי" לזה נאה להוכיח את ישראל. עכ"ל. כותב רבינו זצ"ל (בעל בני יששכר), מכאן תוכחת מגולה למי שנוסע ממקום למקום להמציא טרף לביתו, ולקבץ ממון, ואגב זה, הוא מוכיח את העם, כפי הנהוג ברבת המון, דבריו לא יכנסו בלב השומעים. והמבין יבין כיון שנוסע לקבץ ממון והוא רוצה להיות מקבל, אינו יכול להיות משפיע. והוא כעין אנדרוגינוס שלא הכריעו בו חכמים... והוא בריה בפני עצמו. (אגרא דפרקא השמטות סימן ט"ו).

מדוע אנו מתייחסים אחר אברהם ולא אחר נח - נח לא דאג לאנושות לכן לא העלה על דעתו שאפשר לבטל גזירת המבול - אברהם הקנה לעולם מידות מוסר ודעת השם

נח איש צדיק תמים... את האלוקים התהלך נח... מדוע איננו מתייחסים אחרי נח והיחוס שלנו מתחיל מאברהם, ואומות העולם לבדן נקראות "בני נח"? - ההסבר הוא, כי נח אמנם היה צדיק תמים, אבל לא טיפוס של צדיק יהודי, אלא צדיק מחסידי אומות העולם. "את האלוקים התהלך נח", לא עם בני אדם, עם הזולת, לא דאג לאנושות, לסביבה, צדקתו היתה לו לעצמו, בשבילו ובשביל בני ביתו. "צדיק בפרוה". נצטווה מאת ה' לבנות תיבה - בנה אותה, מסמר אחרי מסמר, קרש אחרי קרש, מאה ועשרים שנים תמימות, ולא עלה על דעתו, אולי אפשר עוד לבטל את הגזירה ולהציל את העולם מכליה.

שונה היה אברהם אבינו. "אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים", הורה לעולם מידות, מוסר ודעת השם. וכשהקדוש ברוך הוא רוצה להפוך את סדום הוא "קורע שחקים" ומתאמץ להציל את הרשעים האלה.

(האלשיך הק' פרשת נח)

אגב, את הביטוי "צדיק בפעלץ" הסביר האדמו"ר מקאצק

בדרך זו: כְּשֶׁקָרַב בַּיִת יֵשׁ שְׁתֵּי אִפְשָׁרוּיּוֹת - לַחֲמֵם אֶת הַבַּיִת, או לַהֲתַלְבֵּשׁ בְּפִעֲלָץ, בְּבִגְדֵי חֲמִים. הַהִבְדֵּל הוּא בְּזָה, שֶׁבִּדְרוֹךְ הָרִאשׁוֹנָה חֵם בְּכָל הַבַּיִת, וְלִכְלֵל הַדֵּיירִים, בְּדֶרֶךְ הַשְּׁנַיִי חֵם רַק לְנוֹשָׂא הַפִּעֲלָץ, וְהָאֲחֵרִים מוֹסִיפִים לְקַפּוֹא מִקּוֹר. **יֵשׁ צְדִיק, שְׁכָאֲשֶׁר הוּא רֹאֵה כִּי "קָר" בְּעֵינָיו יְהוּדוֹת, הָרִיחַ מִשְׁתַּדֵּל לַחֲמֵם אֶת הַסְּבִיבָה כּוֹלָה.** וְיֵשׁ צְדִיק שֶׁמִּסְתַּגֵּר בְּדֵי אֲמוּתוֹ וְדוֹאֵג רַק לוֹ לְעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִיסַחֵף עִם הַזֶּרֶם.

הַחֵיּוֹב וְהַצּוֹרֵךְ לְדֹאֵג לְאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ

וַיֹּאמֶר ד' לֶנַח בָּא אֶתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתְּבָה

כִּי אוֹתָךְ רִאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה (בְּרִאשִׁית ז'א)

הַצְדִּיק רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מְלִיזֶעֶנְסֶק זצ"ל, הִיָּה אוֹמֵר: בְּהַפְסוֹק הַזֶּה לֹא נֹאמַר כִּמוֹ בְּתַחֲלִילַת הַפְּרִשָּׁה "צְדִיק תְּמִים" רַק "צְדִיק" לְבַד, "כִּי אוֹתָךְ רִאִיתִי צְדִיק לְפָנַי" - וְלֹא נֹאמַר כִּאֵן "צְדִיק תְּמִים" - לְפִי שְׂאֲחָרֵי שֶׁהוֹדִיעַ לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁמִּבְּיָא מְבּוֹל לְשַׁחַת כָּל בֶּשֶׂר, לֹא הִתְפַּלֵּל עַל דוֹרוֹ לְהַצִּילֵם. אֲבֵל אֲצַל אֲבֵרָהֶם כְּשֶׁאֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "זַעֲקֵת סְדוּם וְעַמּוּרָה כִּי רַבָּה וַחֲטָאתֶם כִּי כִבְדָה מֵאֲדָם" - וְאֲבֵרָהֶם עוֹדֵנו עוֹמֵד לְפָנַי ד' לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם. מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵתְּאוּוֹה לְתַפְּיִלְתֶּם שֶׁל צְדִיקִים.

וְאָמַר הַצְדִּיק רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ מְלִיזֶעֶנְסֶק זצ"ל: "הֲנוּי וְהַנְּצַח לְחַי עוֹלָמִים" - כִּי מֶלֶךְ בֶּשֶׂר וְדָם, אִם מִנְּצַחִין אוֹתוֹ, אֵין זֶה תְּפִאֲרָתוֹ, אֲבֵל לְחַי הָעוֹלָמִים, הֲנוּי שְׁלוֹ - הוּא הַנְּצַח, מֵהַ שְׁמִנִּיחַ לְבָנָיו שֶׁיִּנְצַחוּ אוֹתוֹ, הַגָּאוּה וְהַגְּדוּלָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְשִׁמְחָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּשֶׁאוֹמֵר: "נְצַחוּנִי בְּנִי".

וְצְדִיק שְׁדוֹאֵג רַק שִׁיְהִיָּה חֵם לוֹ לְעַצְמוֹ וְאֵינוֹ דוֹאֵג לַחֲמֵם לְכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, לְאֲנָשִׁים זוֹלָתוֹ, הָרִי הוּא צְדִיק

בְּפִעֲלָץ. (נְרוֹת שַׁבָּת).

בעזרת השם יתברך

פרק נ"ד

• וזאת הברכה •

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

מדת הצדיקים להוכיח את הרשעים - החיוב לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים - משפט הרשעים בעולם הבא - התורה שהינוקא אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש - סיפור הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר - סיפור מרבי אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר המונים בתשובה - אם מצליח להסיר החטא ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו כפול ומכופל - צדיק גמור שנמצא בין רשעים ואינו מוכיחם נענש על ידם - התועלת שבתוכחה וגודל שכר של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה - לאחר מותו מוליקין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה - על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים.

תוכן העניינים

של פרק נ"ד

- א. מדת הצדיקים להוכיח את הרשעים - החיוב לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים שעג
- ב. משפט הרשעים בעולם הבא שעג
- ג. תיפח רוחו של מי שמנוער וריק מתורה שעד
- ד. רבי יהודא ורבי יצחק בקשו לשמוע דברי תורה מהינוקא שעה
- ה. הזוהר מתורגם ללשון הקודש שעה
- ו. התורה שהינוקא אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש שעה
- ז. הקב"ה מזכר למי שמתפלל, "שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה", אם ח"ו תפילתו אינה מתקבלת יראה להוכיחם שעז
- ח. סיפור הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר שעז
- ט. לעורר לב חבירו לעשות תשובה - כשרואה דבר מגונה אצל חבירו יוכיחו בנחת שעח
- י. סיפור מרבי אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר המונים בתשובה שעט
- יא. החיוב להוכיח - הדרך איך להוכיח - מתי יוכיח שעט
- יב. בתחילה להוכיח בלשון נסתר ובסתר שפ
- יג. אם זה לא מועיל יוכיחו בשלום נוכח - אם אינו מועיל יוכיחו בפרהסיא שפ
- יד. החכם יכלכל דבריו שלא יצא שכרו בהפסדו שפ

- טו.** אם מצליח להסיר החטא ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו כפול ומכופל..... שפא
- טז.** צדיק גמור שנמצא בין רשעים ואינו מוכיחם נענש על ידם..... שפג
- יז.** מי שמפחד מהרשעים להוכיחם הגם שהוא צדיק יהיה בבזיון לפני הקב"ה - נענש על ידם ויסורים יבואו עליו רח"ל..... שפד
- יח.** גם אם יראה רשע שעל ידו יוכל לבוא לידי הזק ממזון אל ימנע עצמו..... שפד
- יט.** מצות הוכח תוכיח מוטלת בעיקר על הרבנים ודייני עיר ועיר - כשאין מורי צדק ודיינים מוטלת המצוה על כל ישראל..... שפה
- כ.** התועלת שבתוכחה וגודל שכר של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה..... שפה
- כא.** הקדושה מתגברת..... שפה
- כב.** כבוד הקב"ה מתעלה ומתרומם..... שפה
- כג.** לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה... שפו
- כד.** מדוע אמר ר"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח ולא הוכיח את הרבים..... שפו
- כה.** מפני שאין להוכיח הבריות בפני רבים כדי שלא לכיישן ברבים כי עונשם גדול מאוד..... שפז
- כו.** על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים..... שפז

פרק נ"ד

**ממדת הצדיקים להוכיח את הרשעים -
החיוב לעבדי ה' הנאמנים להוכיח את הרשעים**

גם מדת הצדיקים - להוכיח את הרשעים בראותם איזה חלול ה' או מעשיהם הרעים, אשר הם מרשיעים לבני אדם, אף שיש לחוש פן ירדפו אחר המוכיח ברדיפה מסכנת - אף על פי כן לא יראה לו פנים שוחקות, כי אם פנים זועפות, שמבין בעצמו, שמעשיו אינם ישרים בעיניו, ויצטער בלבו על מה שזה הרשע מכעיס את בוראו, ובלבבו יבקש, שיהפך הקדוש ברוך הוא לבבו ויטהו לדרך היראה. וזהו חיוב לעבדי ה' הנאמנים - להוכיח את הרשעים ולהצטער ברואם או בשמעם רע מעלליהם של הרשעים.

משפט הרשעים בעולם הבא

וענין זה הוא מבאר בזהר, שם (זוהר ח"א רל"ט). וזה לשונו: רבי יהודה ורבי יצחק אזלי כחדא באורחא. אמר רבי יהודה: כתיב (משלי לא, כא): לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. האי קרא רבי חזקיה חברנו אוקים ביה. דאמר: דינא דחיבא הוא תריסר ירחין פלגא מניהו איתדין בחמין, ופלגא מניהו בתלגא. בשעתא דעאלין לנורא, אמרו: דא היא גיהנם ודאי! עאלין לתלגא, אמרי: דא חרופא דסתוא (פרוש: קרירות החרף). והרשעים שמחין ואומרין: יש לנו נחת רוח, שבאנו אחר דין האש למקום קר; אבל הן אינן יודעין, שבתלגא, שהוא השלג, נגמר דינם, וסובלין שם ענשים קשים ומרים. יכול אף לצדיקים כן, שיהיו נדונין בשלג? תלמוד לומר: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. אל תקרי לבוש שנים - בקמץ, אלא שנים - מילה ופריעה; ציצית ותפלין; מזוזה - נר חנוכה וכו'.

מתורגם ללשון הקודש

רבי יהודה ורבי יצחק הלכו יחדו בדרך. אמר רבי יהודה: כתוב: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. פסוק זה פרשו חזקיה חברנו ואמר: דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש. חצי הזמן נדונים הם בחמין, וחציו השני - בשלג. עם הכנסם לאש, אומרים הם: זוהי קרירות החרף; והם שמחים ואומרים: יש לנו נחת רוח, שאחרי האש באנו להתקרר במקום קר ואינם יודעים, שפה - בשלג - נגמר דינם, ועתידים הנם לסבל בקור ענשים קשים ומרים. ואם יעלה על דעתך, שגם הצדיקים ידונו בשלג - על זה נאמר: לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים. אל תקרא 'שנים', אלא 'שנים' - זוגות זוגות של מצוות: מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנוכה.

תיפח רוחו של מי שמנוער וריק מתורה

עד דהוי אזלי, פגעו בהאי ינוקא, דהוי אזיל בקסטרא דחמרא, וחד סבא רכיב (פרוש: התינוק היה מנהיג את החמור, והזקן היה יושב ורוכב על החמור). אמר האי סבא להאי ינוקא: ברי, אמר לי קרא! אמר ליה: קרא לאו חדא הוא, אלא תיב לתתא או ארכיב לקמך ואימא לך. אמר: לא בעינא, דאנא סבא, ואנת טליא, דאתקיל גרמי בהדך. אמר ליה: אי הכי, אמאי שאילת קרא? אמר: בגין דניזיל אורחא. אמר: תפח רוחא דההוא סבא! הוא רכיב, ולא ידע מלה, ואמר דלא יתקל בהדי.

מתורגם ללשון הקודש

בדרך הלוכם פגעו (רבי יהודה ורבי יצחק) בילד אחד, שהיה מוביל חמור, שעליו רכב זקן אחד. פנה הזקן אל הילד ואמר: בני, פסוק לי פסוקך! השיב לו הילד: איני אומר את הפסוק מתוך קלות ראש, אלא אם רצונך בכך רד מעל החמור או שתעלה אותי לרכב אתך עליו ואומר לך. ענה לו הזקן: אני

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שעה

זקן, ואתה הנך צעיר; לא נוכל לשבת יחדו על החמור בדחק. אמר לו הילד: אם כך, מדוע בקשת ממני לומר לך פסוק? ענהו הזקן: כדי שתערב לנו הנסיעה. אמר הילד: תפח רוחו של אותו סבא, שמנוער הוא מתורה, ואין נאה לו לרכב עמי!

רבי יהודא ורבי יצחק בקשו לשמוע דברי תורה מהינוקא

אתפריש מהאי סבא ואזיל ליה לאורחא. כד מטו רבי יהודה ורבי יצחק, קריב לגביהו. ושאלו ליה, וסח להו עובדא. אמר רבי יהודה: שפיר עבדית! זיל בהדן וניתוב הכא ונשמע מלה מפומך. אמר ינוקא: לאי אנא, דלא אכילנא יומא דין. אפיקו נהמא ויהבו ליה. אתרחיש ניסא ואשכחו חד מעינא דמיא תחות אילנא ושתו מניהו.

הזהור מתורגם ללשון הקודש

עזב הילד את הסבא והלך לבדו לדרכו. כאשר הגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, נגש אותו ילד אליהם; ומשאלו לשלומו, ספר להם את שקרהו עם אותו זקן. אמר לו רבי יהודה: טוב עשית! בוא עמנו, ונשב כאן ונשמע מפיד דברי תורה. אמר הילד: עיף ורעב אני, שעדין לא אכלתי היום. הוציאו לחם, ונתנו לו. התרחש להם נס, ומצאו מעין נובע מתחת עץ, ושתו ממנו לרויה.

התורה שהינוקא אמר: "מי שרואה מעשה הרשעים ואינו מוכיחם, עובר על שלשה לאוין", ונענש

פתח האי ינוקא ואמר: כתיב (תהלים לד, א): לדוד, אל תתחר במרעים, אל תקנא בעשי עולה - אל תפנה להסתכל במעשה הרשעים, כי שמא לא תקנא קנאת ה' צבאות, ותענש בשביל כן, **כי כל מאן דחמי עובדיהון דרשיעי, ולא מוכיחן - עובר על תלת לאוין: א) על לאו "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". ב) על לאו ד"לא תעשה לך פסל ולא תשתחוה להם"**

שעו שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

וגו'. (ג) על לאו ד"לא תעבדם". בגין כך בעי ליה לבר נש לאתפרשא מניהו ולמסטי אורחא מניהו, על כן אתפרשנא וסטינא אורחא. מכאן ולהלאה דאשכחנא לכו, האי קרא אימא קמייכו. פתח ואמר: ויקרא אל משה - באל"ף זעירא; בגין דהאי קריאה לא הוי בשלימו. מאי טעמא? דלא הוי אלא בארעא דחוצה לארץ, בגין דשלימו לא אשתכח אלא בארעא קדישא. והגיד להם עוד סודות גדולות. אתו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקו על ראשו ואמרו: בריך רחמנא, דזכינא למשמע דא; וברוך רחמנא, דלא אתאבידו בידו מלין אלין בההוא סבא.

מתורגם ללשון הקודש

פתח הילד את פיו ודרש: אומר הפסוק: לדוד, אל תתחר במרעים, אל תקנא בעושי עולה - אל תפנה להסתכל במעשי הרשעים, שמא תראה את מעשיהם הרעים, ולא תוכיחם ותענש על כך, שהרי מי שרואה את מעשי הרשעים ואינו מוכיחם - עובר על שלשה לאוין; לכן צריך האדם לפרש ולהבדל מן הרשעים. לכן פרשתי מאותו זקן וסטייתי מדרכו. מכאן ואילך, מכיון שפגשתי אתכם, אפרש לכם פסוק זה: כתוב: ויקרא אל משה; והאל"ף של "ויקרא" קטנה היא, משום שאותה קריאה, שקרא הקדוש ברוך הוא למשה, לא היתה בשלמות, שהרי היתה בחוץ לארץ, ושלמות אינה מצויה אלא בארץ הקדש. והוסיף הילד לגלות להם סודות גדולים.

נגשו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקוהו על ראשו ואמרו: ברוך הבורא, שזיכנו לשמוע סודות אלו; וברוך הוא, שלא בזבז דברי תורה אלו על אותו זקן. (קב הישר פרק כ').

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** **שעז**

הקב"ה מזכה למי שמתפלל, "שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה", אם ח"ו תפילתו אינה מתקבלת יראה להוכיחם

... ולא עוד שהקדוש ברוך הוא מזכה אותו למי שיתפלל אליו בלב שלם, שהוא מזכה את אחרים, אם רואה שאר בני אדם, ומכל שכן קרוביו או בניו, שהולכים בדרך לא תמים - **שצריך להתפלל עליו תחלה, שיתמו חטאים ויחזרו בתשובה**; ואחר כך אם חס ושלום יראה, שלא הועילו תפלתו - **יראה להוכיחם**, אולי ימצא עת רצון, שהקדוש ברוך הוא יתן בלב האנשים המורדים בו, שיחזרו בתשובה; ויהיה גם כן לנחת רוח, שהקדוש ברוך הוא שומע תפלתו להשיב לב הרשע לעשות תשובה.

סיפור הרמב"ן ז"ל עם תלמידו אבנר

כדמצינו מעשה ברמב"ן, זכרונו לברכה, שהיה לו תלמיד אחד, שיצא לתרבות רעה, ושמו אבנר, ונעשה כותי; ומחמת רב חכמתו, בטמאתו, נעשה שר גדול בכותים. ויהי היום, שהיה יום כפור, שלח ליה הרמב"ן, שיבא אליו. בא לפניו, ולקח בפני הרב רמב"ן, זכרונו לברכה, חזיר אחד, ונחרו ובשלו, ואחר כך שאל לרמב"ן: רבי, על כמה כריתות עברתי היום? והשיב לו: על ארבע כריתות עברת היום. ואמר לו התלמיד, הנזכר לעיל: הלא על חמש לאוין עברתי! והתחילו לפלפל, עד שהרמב"ן הודה, שעבר על חמשה לאוין של כריתות. ושאל הרמב"ן אותו: הגד נא לי, מי הביאך אל מדה זו שכפרת בתורת משה?

והשיב לו, כי פעם אחת שמעתי שדרשת, שיש בפרשת האזינו כלולים כל המצוות וכוללים כל עניני העולם, וכלן נרמזים בפרשת האזינו, רק שצריך סייעתא דשמיא להבין כל הענינים והסודות אשר שם. ובעיני היה זה מן

שעח שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

הנמנע, עד שבשביל כן נקבע בלבבי החטא, שאין האמת כן, כמו שאמר הרב הרמב"ן, ויצא ופקר ונהפך לאיש אחר.

ויען הרמב"ן: עדין אני אומר כן, שדברי כן הוא, שהכל נרמז ומבואר בפרשת האזינו; אם לא תאמין - שאל, ואגיד לך! ויתמה התלמיד הכופר ההוא ואמר: אם כן כדברך - תראני, אם שמי, שהוא אבנר, בפרשת האזינו תמצא. ויתפלל הרמב"ן אל ה' בכל לבבו ונפשו - ובא פסוק בפיו: אמרתי אפאיהם, אשביתה מאנוש זכרם. אותיות שליטות מן פסוק זה - ראשי תבות **אבנר**. וכשמע התלמיד את הדבר - חרד מאד, ויפל על פניו, ושאל לרבו הרמב"ן, אם יחזור בתשובה, יהיה לו תקון ותרופה.

והשיב לו רמב"ן: והלא שמעת להפסוק, שישבית מאנוש זכרו, ולא תועיל לו שום תרופה! ותיכף הלך אותו תלמיד ולקח ספינה בלא ספן וחבל ומלח, והלך עם הספינה באשר הוליו, צועק במר נפשו - ועדין לא נודע ממנו מאומה. ואחר כך הרבה הרמב"ן בתפלה, שיהיה לו מקצת כפרה.

ואחר זמן רב בא להרב בחלום והחזיק לו טובה, שגרמה תפלתו להוליו להתלמיד לגיהנם, והיו דנין אותו דינין הרבה בגיהנם, ואחר שנים עשר חדש היה לו מזור ותרופה: לא להוליו לנן עזן ולא לדון אותו בגיהנם, כי עד אותו הפעם היה אותו התלמיד בכף הקלע. הנה ראה, שהכל הוא תלוי בתפלה, שהיה לו קצת כפרה. (קב הישר פרק כ"ג).

לעורר לב חבירו לעשות תשובה -

כשרואה דבר מגונה אצל חבירו יוכיחו בנחת

... **ואחר** כך יעורר לב חברו לעשות תשובה, ומכל שכן כשרואה בחברו דבר מגונה, צריך להוכיחו ולומר לו בנחת: אחי, ידיד נפשי! הגיע עת וזמן לתקן המעוות וליישר המסילה. שמע נא לדברי והסר ממך המכשול אשר בך, אשר

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** **שעט**

עשית מעשים אשר לא כהוגן, כי מוכרח אני להזהיר אותך. ואם ראית בי דבר שאינו הגון - אף אתה אמור לי: כך וכך עשית; כי אנשים אחים אנחנו, ונשמותינו הם ממקום אחד - מתחת כסא הכבוד.

סיפור מרבי אברהם תלמידו של האר"י הק' איך שהחזיר המונים בתשובה

וכמו שמצינו בחסיד אחד, ושמו רבי אברהם - תלמידו של האר"י, זכרונו לברכה - שהיה הולך בשוקים וברחובות והיה מכריז על התשובה, והיה מקהיל כנופיה של בעלי בתים, והיו הולכים לבית הכנסת של האשכנזים, ואמר להם: ממני תראו וכן תעשו לקבל ארבע מיתות בית דין! והיה נכנס לשק אחד, והיה מצוה לגררו בכל ארך ורחב בית הכנסת כדי לבזותו ולהכניע את יצרו, ואחר כך צוה ליקח כל אחד אבן של משקל לטרא וחצי, והיו זורקין עליו. ואחר כך יצא מהשק, והיה מוכן בבית הכנסת מטה, ובתוך המטה היה מונח מין עשב, שקורין "ברען נעסטלין", והיה פושט את בגדיו ומשלח את עצמו על החרולים ערום, והיה מתגלגל תוך הברען נעסטלין, עד שנעשה בשרו כמו אבעבועות, ואחר כך היו מלקין אותו שלשים ותשע מלקות נגד הרג, ואחר כך היה טובל עצמו במקוה, כי הטבילה היא נגד חנק, ואחר כך היה אומר לאנשים שהיו שם: רבותי, מי שרוצה להנצל מדין של גיהנם, יעשה כמנהג הזה! ומיד נזדרזו כלם יחד וקבלו עליהם כל אותן היסורים באהבה ובחבה, והיו מרימים את קולם בבכיה והתודו על עוונם, ולא זזו משם, עד שנעשו כלן בעלי תשובה גמורים כל ימי חייהם. (קב הישר פרק מ"ח).

החיוב להוכיח - הדרך איך להוכיח - מתי יוכיח

אחד מדרכי היראה הוא לבלתי לשאת פנים. כשרואה באדם שעובר עברה - מחויב הרואה להוכיחו ולומר לו: אחי,

שפ שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

לא יפה אתה עושה, כי צריך לדעת, שעניי ה' משוטטים בכל הארץ, ומה תעשה ליום בוקר, אשר מחר מוכרח לתן דין וחשבון?! זהו חיוב גדול על האיש היודע להוכיח.

בתחילה להוכיח בלשון נסתר ובסתר

אכן לא יוכיחו בפרהסיא, כי אם בנסתר; ועל זה כתיב: הוכח תוכיח: תחלה "הוכח" - בלשון נסתר. רצה לומר, שיוכיחנו בסתר; ואם לאו - אזי "תוכיח" - הוא לשון נוכח; אכן גם כן לא בנגלה, כדי שלא לבייש פניו ברבים, אלא גם כן בנסתר, רק החלוק הוא, שבפעם הראשונה לא יוכיחנו בלשון נוכח ולא יאמר לו: לא יפה אתה עושה; אלא: בוא וראה ענין חטא: כשאדם חטא, ענשו גדול - דרך ספור דברים בעלמא. ואומר לו: הנה שמעתי, שמי שעושה כן - פוגם ונפגם, וענשו - כך וכך; כדי שעל ידי כך יחשב זה שהוא חטא חטא זה, ואולי יתקן.

אם זה לא מועיל יוכיחנו בשלום נוכח - אם אינו מועיל יוכיחנו בפרהסיא

ואם אתה רואה בו, שאינו נותן אל לבו לעזב החטא, ועדין אינו משגיח בדבריך - אזי "תוכיח" - בלשון נוכח, ותאמר: למה תעשה כזאת למרד בה' אלהינו?! ואם עדין אינו משגיח לסור מרע מעלליו - אם ידוע לו, שעל ידי שיביישנו ברבים, תהיה הבושה על פניו, ושוב לא יחטא - יכול לביישו עד שישוב ויעזוב החטא, ולא יחשב ה' לו עוון, להמוכיח, עבור שמבייש את החוטא.

החכם יכלכל דבריו שלא יצא שכרו בהפסדו

והכלל: החכם יכלכל דבריו ועניניו במשפט ובהשכל, שלא יצא שכרו בהפסדו, חס ושלום; ובאם הוא רואה, שאין רוצה לקבל תוכחתו, אזי טוב שלא להוכיחו. ועל זה

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפא

אמרו רבותינו, זכרונם לברכה: כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

אם מצליח להסיר החטא ממי שנשתרש בו הוא בכלל מזכה הרבים ושכרו כפול ומכופל

והכלל: הרואה בחברו איזה דבר שאינו מתקן, ונשתרש בחטא - אם אפשר לעשות פעולה להסירו מחטאו, אולי חפץ ה' בידו יעלה בידו להצליח, אז הוא בכלל כל המזכה את הרבים או המזכה את חברו לדבר מצוה, אזי שכרו כפול ומכופל. וראיה מהזהר, פרשת תזריע.

רבי חייא ורבי יוסי הוי אזלי באורחא. פגעו בחד בר נש ואנפוי הוה מלא מכתשין. אמר ליה רבי חיא: מאן את? אמר ליה: יהודאי אנא. אמר לו רבי יוסי: אסתכל ביה, וחמי אנפוי סומקין באנון מכתשין (רצה לומר: פניו היה כמצורע). בודאי חטאה הוא, דאי לאו הכי - לא אתרשימו אנפוי באלין מרעין בישין; ויסורים כאלין לא מקרי יסורים של אהבה. אמר רבי חיא: הכי הוא ודאי, דיסורים של אהבה לא מקרי אלא כשהם מכוסים מראית שאר בני אדם. ומנלן דאצטריך להיות תוכחת האדם הכי? נלמד מתוכחות הקדוש ברוך הוא, דמאן דאוכח לחבריה באהבה - בעי לאוכחא יתיה בסתרא כדי דלא לכסף אותו בפרהסיא. הא תוכחה זו בפרהסיא אינו של אהבה. כך הקדוש ברוך הוא אוכח לבר נש בקדמיתא ומחי ליה בסתרא. אי הדר ביה - מוטב; ואי לאו - מחי ליה באתגליא באנפוי בגין דאסתכלון ביה וינדעון דהוא חטאה, ולא רחימא דמריה איהו.

הזהר מתורגם ללשון הקודש

רבי חייא ורבי יוסי הלכו בדרך ופגשו באדם אחד, שבפניו נכרו נקבים נקבים. שאלו רבי חיא: מי אתה? השיב לו: יהודי אני. אמר רבי יוסי לרבי חיא: הסתכל באדם זה וראה,

שפב שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

כיצד פניו אדומות מפצעיו! ודאי חוטא הוא, שאלמלא כן, לא היו פניו נגועות בנגעים קשים אלו, שהרי הנגעים הללו ודאי לא יחשבו "יסורים של אהבה", שהרי גלויים הם לכל, ואלו יסורים של אהבה הנם יסורים, המכסים מעיני אדם!

גם כאשר מוכיח אדם את חברו, חייב הוא להוכיחו בסתר - וזו תוכחה של אהבה - כדי שלא לבישו בפרהסיא. ואנו לומדים זאת מתוכחתו של הקדוש ברוך הוא, שבתחלה מעניש את האדם בסתר; אם הוא חוזר בו - מוטב, ואם לאו - מענישו הקדוש ברוך הוא בפניו, כדי שכל רואיו ידעו כי חוטא הוא.

והאי גברא הוי שמע כל מלין אלין. אמר להו גברא: בקוטרא דעיטא חדא ובדבור אחד אתון אמרין עלי דברים האלה! קריב לגביהון. אמר: ודאי אתון מאנון דדיורהון הוא בבית רבי שמעון בן יוחאי, דלא דחלין מכלא. אי אתון אמרין מלי אבתראי - הני מלין יקטרגו לכוון, איך מליכו האי באתגליא! (רצה לומר, שאמר להם האי: אי יבוא המשפט לפני הקדוש ברוך הוא - יעשה קטגוריא עמכם על שאתם מביישים אותי בגלוי אף שאני חוטא גדול.) אמרו ליה: באוריתא הכי כתוב, דכתיב (משלי א, כא): בראש הומיות תקרא, בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר - אי במלי דאוריתא און דחלין מקמך הא נשתכח בכסופא קמי הקדוש ברוך הוא. פתח האי גברא ואמר: מי אל כמוד, נושא עון ועובר על פשע וגוי. ארים קליה ובכי. אדהכי מטין בנוי. אמר בריה זעירא: סלקא דעתך הכא הכי? פתח ואמר: יש צדיק אובד בצדקו וגוי. האי צריך פרוש, איך יאבד הצדיק בצדקו.

הזהר מתורגם ללשון הקודש

שמע אותו אדם נגוע את כל דבריהם ואמר להם: בעצה אחת אתם דוברים עלי כך? התקרב אליהם והוסיף: ודאי הנכם מתלמידי ישיבתו של רבי שמעון בן יוחאי, אשר

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפג

אינם פורחים מאיש; ואם אתם מדברים עלי כך- דבריתם אלו יקטרגו עליכם, מאחר שבגלוי מדברים הנכם עלי.

השיבוהו: הפסוק אומר: בראש הומיות תקרא, בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר; ואם נפחד ממך בענין הנוגע בדברי תורה, הרי עתידים הננו להתבייש בפני הקדוש ברוך הוא!

קרא אותו אדם- מי אל כמוך, נושא עון ועובר על פשע וגו'! ובכה.

בינתים הגיעו למקום בניו. אמר בנו הקטן: האם חושדים אתם באבי, שעבר עברות? הוסיף ואמר: "יש צדיק אובד בצדקו". פסוק זה צריך פרוש: הכיצד אפשר לומר, שהצדיק יאבד בצדקו! אלא הענין הוא כך...

צדיק גמור שנמצא בין רשעים ואינו מוכיחם נענש על ידם
אלא הענין כך: כשרבו החוטאים ומרבים חטאים ופשעים, וצדיק אחד הוא ביניהם, ואין מוכיח להרשעים - הצדיק נענש על ידם אף שהוא צדיק גמור, ואין חוטא כלל. וכן אבא דאתפס בחוביהו דבני מתא, דהוי כלן חצופים לנגדו, והוא לא הוי מוכיח אותן ולא גער בהון בנזיפה לביישם - לכן נענש הוא ביסורים האלה. אמר האי בר נש, דהוי אביו של האי ינוקא: **ודאי הקדוש ברוך הוא אעניש לי בהא דהוי בידי יכלת למחאה בידיהו, ולא עבדית ולא אכסיפנא להוא בטמירא ולא** באתגליא.

פתח בריה אחרא ואמר: נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב, וכאבי נעכר. ראיתי עמא דאזלין בדרכי לא טובים - נאלמתי דומיה, ולא יסרתי אותם על פניהם. והחשיתי מטוב - מדברים טובים, שמסירים את האדם מדרכי הרעים לדרכי הטובים והישרים; על כן כאבי נעכר - באין יסורים מכערים באתגליא. אתו רבי חיא ורבי יוסי ונשקוהו וכו'.

**מי שמפחד מהרשעים להוכיחם הגם שהוא צדיק יהיה
בבזיון לפני הקב"ה - נענש על ידם ויסורים יבואו עליו
רח"ל**

נלמד מהנזכר לעיל: **כל המתיירא להוכיח מפני בני האדם,
אז יהיה בכסופא קמיה קודשא ברוך הוא; ואף שהוא
צדיק - נענש על ידו, וכמו שכתבתי לעיל. ומקור החיים הוא
לבלתי להחניף לאדם רשע למי שיספיק בידו למעד לנגד הרשע
להתיש כחם של רשעים. ובאם שידחל מנהון, אזי יהיה בטוח,
שיבוא עליו יסורים וישיגו לו חרפות ובושות בבי דינא רבא
לפני הקדוש ברוך הוא.**

**גם אם יראה רשע שעל ידו יוכל לבוא לידי היזק ממון
אל ימנע עצמו**

שאו למרום עיניכם ובטחו אל ה', כי הוא משבר זרוע רשע
ומהרס מצב רשעים! חזק ואמץ לנגד הרשע, ובודאי כל
פמליא של מעלה יהיו בעזרך. ותראה להתאמץ בכל איבריך
ושסי"ה גידיך להתחמם כנגדו לבלתי צאת מחשבתו הרעה אל
הפועל. ואם תעשה כן - אזי נחשב בהדלקות גופך לנגד הרשע
כאלו איבריו עולה מונחים על גבי המזבח. **ואף אם תראה
רשע, שבגרמא דיליה תוכל לבוא להזיק ממון, חס ושלום,
מכל מקום תראה לעשות פעולתך, כי הרבה שלוחים למקום,
ברוך הוא; ואם תחריש לו בשביל היזק ממונך - מכל מקום
לא תנצל מההיזק בכפלים, כי סוף החונף לרשע - סופו לפול
בידו. ואם תראה בדעתך, שלא תוכל לבוא בריב ומצה עם
הרשע, שאתה מוכיח אותו בעבור שהשעה משחקת לו - מכל
מקום אסור לתן להרשע כח ואומץ וחזוק לסייעו לדבר עברה,
חלילה וחס; וגם אפילו במקום חשש נזק הגוף, חס ושלום,
נראה דאסור לתן חזוק ואמוץ לרשעים, אם לא במקום שיש**

שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד **ועונש** שפה

סכנת נפשות, אז יסתלק עצמו והשמטה שריא. אבל סיוע - אסור לסייע לעוברי עברה.

מצות הוכח תוכיח מוטלת בעיקר על הרבנים ודייני עיר ועיר - כשאין מורי צדק ודיינים מוטלת המצוה על כל ישראל

והמצוה של "הוכח תוכיח" מוטלת על הרבנים גאוני ארץ ועל דייני עיר ועיר; ובמקום שאין שם רב ומורה צדק ודיינים קבועים - אזי המצוה מוטלת על כל ישראל להוכיח איש את אחיו, ואז יהיה אהוב למעלה ואהוב למטה, ויקוים בו: הוכח לחכם - ויאהבך; ויזכה לשער האהבה, אמן. (קב הישר פרק ס"ב)

התועלת שבתוכחה וגודל שכר

של המחזירים בתשובה על ידי התוכחה

בזהר, פרשת תרומה, הוא מפליג מגודל שכר של המוכיחים ומזכים את הרבים, שמונעין את הרבים מן החטא ופועלין ארבעה דברים:

בראש - כי ידוע הוא, דהעולם נדון מחצה על מחצה, ועוון אחד הוא מכריע בכף חובה לכל העולם, ומצוה אחת מכריעה לכף זכות; ועל ידי התוכחות, שהמוכיח מוכיח את הבריות, אם שב אחד מישראל בתשובה שלמה, נמצא, שעל ידו העולם נדון לכף זכות, ונמצא זכות הרבים תלוי בו.

הקדושה מתגברת

שנית - המוכיח מקיים מצות עשה: הוכח תוכיח וגוי, ועל ידי התוכחה מתגברת הקדושה, והסטרא אחרא מכרח להיות נכנע תחת יד הקדושה.

כבוד הקב"ה מתעלה ומתרומם

השלישית - גורם שכבוד הקדוש ברוך הוא הוא מתעלה

שפו שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

ומתרומום; ושכרו יהיה, שיזכה לראות בנים ובני בנים יראים ושלמים.

לאחר מותו מוליכין נשמתו למקומות ששום אדם אחר אינו זוכה

הרביעי - כי לאחר מותו מוליכין את נשמתו בתליסר תרעי של עולמות העליונים, ולית מאן דימחה בידיה. ועליו נאמר: בריתי היתה אתו, החיים והשלום.

ועוד: שנוסף על שכרו שכר גדול מאד, והוא זה, כי מלאך אחד ושמו יהודעית, ממונה על נשמתן של המוכיחין לשמה, והוא מביא דיוקניה **דהוא מוכיח**, אשר הוא מזכה את הרבים בתוכחתו ומכריע את העולם מכף חובה לכף זכות.

ובשעה שמביא ההוא ממונה הדיוקנא ההוא, כדין מלכא קדישא מברך לההוא דיוקנא בכל ברכאן, דנתברך אברהם אבינו כד קריב עובדי עבודה זרה לעבודת הקדוש ברוך הוא, כמה דאת אמר: "ואת הנפש, אשר עשו בחרן". ומעלין לההוא דיוקנא בשבעין עלמין הגנוזים, דלא זכו בהו שום בר נש אחרא, **חוץ מאן דמזכה רבים על ידי התוכחה.**

מדוע אמר ר"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח ולא הוכיח את הרבים

ואם כן, אם כך גדל שכר המוכיחים הוא, קשה בעיני דאמר רבי עקיבא: תמה אני, אם יש בדור הזה מי שהוא יודע להוכיח. וכי רבי עקיבא לא היה יודע שכר הנזכר לעיל?! היה לו להוכיח את הרבים כדי שיהיה זכות הרבים תלוי בו, ולדרוש ברבים, כי הוא היה מופלג בדורו.

מפני שאין להוכיח הבריות בפני רבים כדי שלא לביישן ברבים כי עונשם גדול מאוד

והנראה בעיני, דראה רבי עקיבא גודל העונש של המוכיחים, שמוכיחים שלא לשמה ומביישים את הבריות בפני רבים על פי מה דאיתא במדרש רבה, פרשת בהר: ולא עצר כח ירבעם עוד בימי אביה, ויגפהו ה'. אמר רבי שמואל בר נחמני: את סבור לומר, שירבעם נגף?! והלא לא נגף אלא אביה! ולמה נגף? רבי יוחנן אמר: על ידי שחשדן ברבים; הדא הוא דכתיב: ואתם המון רב, ועמכם שני עגלי הזהב, אשר עשה לכם ירבעם וכו'. ומה אם המלך, על ידי שהוכיח את המלך כמוהו, ענשו הכתוב - הדיוט, שמוכיח את הדיוט חברו - על אחת כמה וכמה! ולכן לא רצה רבי עקיבא להוכיח את הבריות בפני רבים כדי שלא לבייש אותן ברבים. וכל המבייש את חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא. ולכן אמר: תמה אני, אם יודע אדם בדור הזה להוכיח.

על ידי כתיבת התוכחה בספר אין לחוש לביוש הרבים

עכשיו ראיתי מוכיחים חדשים, מקרוב באו, ועומדין ודורשים ברבים ומביישינן את הבריות דרך פרט וכלל, ואינם יודעין את ענשן. והי נתן לי לשון למודים, שחברתי זה הספר, כדי שיקראו בו הבריות; ואין רוצה אני לבייש אותן ברבים, כי כל איש יודע מרת נפשו במה שעוות, ויוכיח לעצמו לתקן את הפשעים והחטאים. וכדי שלא יאמרו הבריות: אין הלומדים יודעים את מעשינו, ואין חשים לראות אותנו - דע, כי בכל קהלה וקהלה יש בני אדם, שיודעים בקלקולן של הבריות, אך מפני החנופה שגוברת אומרים: אוי לנו אם כך נאמר, ואוי לנו אם לא נאמר. לכן את אשר עם לבבי עשיתי וכתבתי קצת בדברי הגדה, שמושכין לבם של הבריות, ובדברי משל ומליצה; ואקוה לא-ל, שעל ידי הספר הזה מזכה אני את הרבים, וזכות הרבים יהיה תלוי בי. ואני

שפח שכר וזאת הברכה - פרק נ"ד ועונש

מבקש מכל היודע לקרות בזה הספר, שישים דברי כחותם על לבו ועל זרועותיו, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, ה' צורי וגואלי. (קב הישר פרק ק"א).

בעזרת השם יתברך

שכר ועונש

♦ מסירת מודעה ♦

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

סדר מסירת מודעה

לשכיב מרע

הנוסח מבעל המחבר ספר הקדוש יסוד
ושורש העבודה (הצוואה) - נוסח מספר
הקדוש קסת יהונתן - נוסח מספר
הקדוש שבט מוסר - תקיעת שופר -
ווידוי לשכיב מרע מספר הקדוש מעבר
יב - סדר ווידוי לשכיב מרע מהקדוש
הרמב"ן זכרונו לברכה.

תוכן הענינים של מסירת מודעה

- א. סדר מסירת מודעה - לשכיב מרעג
- ב. מסירת מודעהג
- ג. נוסח יסוד ושורש העבודה (הצוואה)ג
- ד. נוסח קסת יהונתןה
- ה. נוסח בעל שכמ מוסרז
- ו. תקיעת שופר* - והבית דין היושבים יענו:י
- ז. ווידוי לשכיב מרע מספר מעבר יבקיא
- ח. סדר ווידוי לשכיב מרע להרמב"ן זכרונו לברכהיא
- ט. סדר מסירת מודעה לשכיב מרעיב

סדר מסירת מודעה לשכיב מרע

מסירת מודעה

הבאנו שלוש נוסחאות של מסירת מודעה, מספר יסוד ושורש העבודה, קסת יהונתן, שבט סופר, ומספר מעבר יבק, וטוב להגיד כל השלושה נוסחאות, כדי להכניס ולהשריש בנו האמונה לנצח עד עולם, שזה הוא השורש והעיקר של עם ישראל.

(א) נוסח יסוד ושורש העבודה (הצוואה)

הנה על פסוק (תהלים ל"ב, ו') "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא", דרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות דף ח' ע"א) לעת מצוא זו מיתה, ובהיות כי זה כל האדם, לכן קודם כל דבר לומר:

הריני מוסר מודעה לפני עילת כל העלות וסבת כל הסבות ורצון כל הרצונים, מחוייב המציאות, ואלוקותו הנצחיית ואחדותו הנעלמת, אחד יחיד ומיוחד, ואין יחידות כמוהו בשום פנים, היה הוה ויהיה, מהוה כל הויות, איהו מלעיל כל עלמין ואיהו אסחר כל עלמין, לית אתר פנוי מיניי, יוצרי ובוראי יתברך שמך ויתעלה זכרך לעד, הריני מוסר מודעה לפניך, שרצוני ודעתי חפצי ותשוקתי אליך, והריני מבטל מהיום כל המחשבות זרות ורעות שאפשר לבוא, חס ושלום, בעת הזאת עת פרידת נשמתי מגופי, מחמת טרף ובלבול דעתי, חס ושלום, הן בדבור, הן במחשבה.

לְכֹן אני מוסר מודעה לפניך, יוצרי ובוראי יתברך לעד, שיהא אותו הדבור או מחשבה בטל ומבוטל, ולא יהא ממש בדיבורי או במחשבתי או ברמיזתי, כי אתה יוצרי ובוראי יתברך יִדְעֶתָ מחשבתי ולבי, שאני מאמין באמונה שלמה ואמתית באלוקותך הקדושה ותורתך הקדושה, שאתה אלוקים אמת ותורתך אמת, והריני מקבל עלי ועל כל הדורות שיצאו מחלצי אלוקותך ואחדותך הקדושה ותורתך הקדושה.

יוצרי ובוראי, יתברך שמך לעד, מן המצר קראתי שמך הגדול, שאל תִטְרוּף דעתי עלי את השעה, עד פרידת נשמתי מגופי, ותצילני מבלבול הדעת ומן התועים בעת הזאת. כל עוד נשמתי בי, רוח נכון חדש בקרבי, ותכין לבי ומחשבתי ורעיונותי בשעה זו ליחדך באהבה וביראה בכל לבי ובכל נפשי, ואל תאסף עם חטאים יפשי, חס ושלום, תמות נפשי מות ישרים, כדי שאחזיר נשמתי למקום שחצבה משם, ולהיות מוכן ומזומן לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלך, ואמצא מנוחה באור החיים, צמאה נפשי לאלוקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלוקים חיים. ואין לי להשען על זכותי ומעוט מעשי הטובים, כי יודע אני ערכי השפל, רק באתי כעני המבקש על הפתחים מתנת חנם, כן תחנני, יתברך שמך יוצרי ובוראי, יהי רצון שתהא העונה הזאת אשר אני מתפלל לפניך, עת רצון ורחמים, ותשמע תפלתי ותאזין תחנותי. ואני תפלתי לך ה' עת רצון, אלוקים ברב חסדך ענני באמת ישעך.

יוצרי ובוראי יתברך, הריני מוסר מעתה נפשי ורוחי ונשמתי אליך בלב שלם ברעותא שְׁלִים, על פי דעת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ורעיא מהימנא והנביאים הקדושים ועל פי דעת חכמי התנאים והאמוראים, והריני מוכן כונתם על דעתם ועל דרך הידוע להם איך צריך להיות הכונה בעת פרידת נפש רוח ונשמה מהגוף. והריני מקבל עלי בלב שלם ובנפש חפצה ארבע מיתות בית דין, בכדי לתקן כל

הפגמים שפגמתי בשמך הגדול. והריני מבקש ומתחנן מעלת כל העלות וסבת כל הסבות ורצון כל הרצונים, שיתן לי בעת הזאת שכל שלם וחזק לטהר לבי לעבדו באמונה שלמה ובאמת, אמן אמן ואמן סלה.

* * *

ב) נוסח קסת יהונתן

וזה לשון שבט מוסר (פרק כ"ז ס"ק מ"ה-מ"ו):

מצאתי מודעא לענין זרע לבטלה בספר קסת יהונתן וזה לשונו: סדר מסירת מודעא, דהיינו שצריכים להיות עדה שלימה, עשרה אנשים, מלבד אותו שמוסר מודעא, וצריכים להיות כשרים זה לזה ולאותו המוסר מודעא. ונוהגין לעשות כן בין כסה לעשור, או אף בתוך השנה מי שירצה. ונוהגין שכל אחד יתן נדבת לבו דבר מה לצדקה מקודם.

וזה לשון המודעא:

שמעו נא רבותי אמרי פי, את אשר עם לבבי: הלוא ידעתם אשר קליפה קדמה לפרי צדיק עץ חיים, ועל-כן מיום ברא אלוקים אדם הראשון לכל נוצר, תיכף בא היצר הרע, הוא השטן, הוא מלאך המות (בבא בתרא טז, א), בַּחֲלֻקֵּי לְקוֹת לשונו מדבר גדולות, מְלִין לצד עלאה ימלל, והסית אותו לאכול מעץ הדעת טוב ורע, למרות את פי אלוקי ישראל, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וברוך שמו, אחד יחיד ומיוחד בפי כָּל בשמים ובארץ. ואחר-כך עלה ברוח סערה ואש מתלקחת בשמים וקטרג עליו עד אשר נגזר מיתה עליו ועל כל הדורות הבאים עד ימות המשיח. ומאז ועד עתה זה דרכו כל הימים, לרבות הלילות, על משכבו סליקו רעיונים והרהורים לשמים, וְיִצְפּוֹן לְדָם ישרים לבלות שאול ואוצייר רַחַם לאכזרי, וכל מעשיו להפיל את האדם מאגרא רמה לְבִיכָא עֲמַקְתָּא, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזר לנו, אין בידינו להתחזק עליו (קידושין ג, ב), וכל ימי חיי האדם בצער גדול. והנה בכל מקום

אשר המצא ימצא מקום מוכן לפרעון חובות ישנים וגם חדשים מקרוב שם הוא בעצמו או שלוחיו או גירי דיליה.

והנה ידוע לכם את אשר אמרו חכמינו זכרונם לברכה, אשר בשעת הסכנה הגדולה, הלוא היא בעת אשר הוא סמוך ליציאת נשמת האדם, ואז הזמן היותר נאות להשיב הפקדון אשר הִפְקֵד אֶתּוֹ כל ימי הבלו, לעשות תשובה ויתודה על עונו עד דכדוכה של נפש (ירושלמי חגיגה ב, א), ויקבל עליו עול מלכות שמים רבה, וימסור נפשו רוחו ונשמתו לאשר נתנו. והוא לא כן ידמה, הפך עליו בלהות, חלק משמן חכו והמה פתיחות לבלות שאול ואבדון נפשו לאמור: לך עבוד אלוקים אחרים, ובזה יערב ויבושם לך, וְהִקַּל מֵעֲלֶיךָ עוֹל הַיְסוּרִים הַקְּשִׁים והמרים, וכל מגמתו להפילו שחת, והוא ימשל בו בגופו לעורר עליו דיני דינין קשים ומרים כלענה וראש, לשחטו בסכין פגום ולעשות טרפה, חס ושלום, מלבד שאר אַנְסִים, אשר יקצרו כמה יריעות מהכיל. והנה עם מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (בבא בתרא טז, ב) אין אדם נתפס על צערו, וְאָנוּס רַחֲמָנָא פִּטְרוּ, מכל מקום אם אינו עושה פְּלָה, עושה מחיצה בינו לבין אבינו שבשמים.

על כן הנני מוכן ומזומן מהיום עד אחר מיתה למסור נפשי רוחי ונשמתי לֶאֱ-ל רחום, עילת כל הַעֲלוֹת וסבת כל הסבות, ברוך הוא וברוך שמו, ובפניכם אני מוסר כל החלקים אשר הם המה בי מנפש ורוח ונשמה להקדוש ברוך הוא, אשר בחסדו הגדול נתן אלי, וכל מה שאעשה מהיום ועד עולם נגד המסירת מודעה הזאת, הלוא המה בטלים ומבוטלים, ולא יהא ממש בדבורי ובמחשבתי או בְּרַמְיָתִי, ומכל שכן במעשה חס ושלום.

והנני מבקש מאת מעלתכם, שתצרפו עמכם השכינה הקדושה והטהורה, לבטל כל מה שאעשה מהיום עד עולם נגד מסירת המודעה הזאת, ולא יהא ממש בדבורי או

ברמיזותי או במחשבותי לבטל אפילו רגע כמימרא אחת ממצות הקדוש ברוך הוא, ומכל שכן דבר היוצא מן הכלל כלו, כי אני הנני מוסר מהיום באהבה גמורה גופי נפשי ונשמתִי לַא־ ל יחיד ומיוחד, אשר האציל וברא, יצר ועשה כל העולמות וכל הברואים. ובאם אשר יעלה על מחשבתי חס ושלוש נגד מסירת המודעה הזאת בודאי כי הוא באונס גמור והכרח גדול. ובאם המלאך המשחית יבוא לקטרג עלי מחמת אותה המחשבה, יהיו דבריו כאפס ואין ולא נחשבים כלום, ולא יעשה שום רושם כלל.

בישיבת "שער השמים" מתחילים מסירת מודעה מכאן (נוסח שבט מוסר) כפי שנדפס בסליחות שובבי"ם להרב ר' משה נחמיה כהני' זכר צדיק לברכה. והם מושיבים הבית דין שם.

כתב בספר מעיל שמואל (הלכות אבלות ומיתה סעיף י) כי האדם בעת שמוציאים נשמתו, השטן עומד על ימינו לשטנו, ואומר לו כפור בה' אלקי ישראל, והנשמה ממאנת, ואפשר חס ושלוש שתבוא לידי הודאה (וכן הוא בקיצור שלי"ה סדר הוידי דף ר"ס, ובשבט מוסר פרק כ"ז ס"ק מ"ג). על כן צריך להקדים בעודו בשכלו, להתפלל אל ה' עד אשר לא יבואו ימי הרעה, ובסדר אלה הדברים ימסור מודעה. (סליחות לשובבי"ם להרב משה נחמיה כהני' זכרנו לברכה דף י"ט):

ג) נוסח בעל שבט מוסר

יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי הַא־ל הגדול הגבור והנורא, אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש, שכשאגיע לאחר אריכות ימים ושנים בעבודתו יתברך שמו עת פקודתי ברצון הטוב ברחמיו וחסדיו וחמלתו ליטול ממני נשמתִי, שאהיה קָעַת הזאת בדעת צלולה ומיושבת עלי ובשכלי קְמָאָז וקדם להיותי דבוק בו ובאחדותו ברוך הוא שלא לזוז מיראתו ומאהבתו עד יציאת נשמתִי, עד ועד בכלל, ומקבלת עול מלכותו עלי ה' אחד ושמו אחד. ויהי גם-כן דעתי מיושבת עלי להצדיק דינו ברוך הוא. הוא אמת וגזרותיו אמת והכל בחסד וברחמים עלי. ואעשה רצוני ברוך הוא ביראה ובאהבה כי רב ושליט הוא. ובאם שיהיה רצון הבורא ברוך הוא ורצוני הטוב והפשוט לאחר אריכות ימים ושנים בעבודתו יתברך שמו כשאגיע העת הזאת ליסרני ביסורים קשים ושיהיה לי בלבול וטירוף הדעת, חס ושלוש, הריני מצדיק את דינו הקדוש

והטהור של חסד ורחמים עלי. ואתה צדיק על כל הבא עלי כי אמת עשית ואני הרשעתי. ובאם שיבוא חס ושלוש בעת ההיא המסית והמדיח המקטרג הגדול להסית ולהדיח ולפתות אותי, חס ושלוש חלילה וחלילה, לכפור בעושי יוצרי ובוראי מלך מלכי המלכים, או בתורתו הקדושה, או באחת ממצוותיו, הן מצוות דאוריתא או מדברי קבלה או מדרבנן, או מאיזה סייג וגדר ומשמרת למשמרת, חס ושלוש, הריני מוסר מודעה בצירוף קודשא בריך הוא ושכינתו לפניכם עדה קדושה במודעה גמורה בכל מיני מסירות מודעה שתקנו חכמינו זכרונם לברכה, שיהא הפיתוי וההסתה ההיא כאפס וכאין וכחרס הנשבר. ובאם חס ושלוש אודה לו, חלילה וחלילה, מתוך צער ובלבול וטירוף הדעת ושכלי ולבי בל עמי, ואין אדם נתפס על צערו. אבל באמת מודה אני לפניכם בהודאה גמורה, שאני מאמין באלוקי, הבורא יתברך שמו, שהוא אחד יחיד ומיוחד, ה' אחד ושמו אחד. ואני מקבל עלי על מלכותו:

לחכות לכל הקהל ולהגיד ביחד בקול רם ובהתעוררות

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֵלֵינוּ ה' אֶחָד בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

וה' אלוקים אמת. משה עבדו נאמן ביתו אמת. ותורתו אמת, שבכתב ושבעל-פה. וכל מצוות דאוריתא ודברי קבלה מדרבנן אמת, וכל דקדוקי המצוות אמת, ואני מאמין בהם באמונה שלמה, תהלה לֵא-ל, בלב שלם ובנפש חפצה. א-ל אחד אדון כל המעשים ברוך הוא אמרם, ואינני כופר חלילה וחלילה בשום מצוה מהמצוות, קטנה או גדולה, דאוריתא ודברי קבלה ודרבנן, רק את האלוקים אני ירא ואני אוהב את הבורא יתברך שמו ותורתיו ומצוותיו. ואני מאמין בשלשה עשר העקרים בכלל ובפרט, ושהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון ומבלעדיו אין אלוקים, ויש שכר טוב לצדיקים

לעולם הבא ועונש רע ומר לרשעים, ושתהיה תחית המתים בעת שיעלה רצון הבורא יתברך שמו. ובידו להמית ולהחיות ובביאת משיח ושהבורא יתברך שמו אינו גוף ולא דמות הגוף והוא אור גדול ונורא מאד, אור קדוש וטהור, אור קדמון, אור צח, אור מצחצח, אור זך ונקי, אור טמיר ונעלם, אור פשוט אין סוף ברוך הוא. והוא חי וקים, מקור מים חיים ה' וממנו תוצאות החיים. ויקויים בי מקרא שכתוב ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כלכם היום. ונאמר כי בי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים. לחיים ולשלום כתבני אלוקים חיים אמן כן יהי רצון. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי:

(שבת מוסר פרק כ"ז ס"ק מ"א, סליחות לשובבי"ם הנזכר לעיל)

מושיבים עשר אנשים שהם הבית דין, וכל הציבור עומדים ואומרים ביחד ובהתעוררות גדול, כראוי לעם ישראל למסור מודעה לגלות האמונה הקדושה בלב שלם כראוי וכנכון בלי שום פקפוק חס ושלום, והבית דין לא אומרים כעת רק דוממים, ושומעים ברעדה מה שהציבור אומרים:

גם אבקש ממעלתכם, מאחר שאין צדיק בארץ בזמן הזה, אשר לא קרה לו מקרה בלתי טהור בהוצאת זרע לבטלה, יהיה באיזה אופן שיהיה, ואותן הטיפות המה חושבין אותי להם לאב ורוצים להנות ממני וממטתי אחר מיתתי באמרם כי אתה אבינו, בכך אבקש ממעלתכם מחילה שתעזרוני לבקש את פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא להכניס לקדושה כל אותן הטיפין שיצאו ממני לבטלה, הן באונס הן ברצון הן בשוגג הן במזיד הן ער הן ישן, על ידי שם הקדוש היוצא מפסוק חיל בלע ויקיאנו בשלוב שם הוי"ה בנקוד שורוק (כזה: יחבווה ויזהר שלא יוציא השם מפיו). גם הנני מחרים ומנדה אותם המזיקים ושדין ורוחין ולילין שנבראו מטפות קרי וזרע שלי כולם בכלל שלא יגעו בי או במטתי או בבגדי ולא ילוו אותי לקברי. ואתם גם אתם תצרפו עמכם השכינה ותחרימו אותם

באופן שלא יהיה להם כח לילך אחר מטתי ומכל שכן ליגע בי
ובבגדי או בגופי או בנפשי :

תקיעת שופר^א - והבית דין היושבים יענו:

בצירוף: קודשא בריך הוא ושכינתיה קבלנו המסירות
מודעה אשר מסרתם גופכם ונפשכם רוחכם
ונשמתכם לעלת כל העלות וסבת כל הסבות וכל מה שתעשו
מהיום נגד מסירת המודעה הזאת הן במעשה הן בדבור הן
במחשבה אנתנו מבטלים אותו המעשה בצירוף קודשא בריך
הוא ושכינתיה ולא יעשו בכם שום רושם כלל :

גם מחרימים אנתנו בית דין בצרף קודשא בריך הוא
ושכינתה כל טיפות זרע שיצאו מכם לבטלה מעולם עד
היום הזה, גם אשר יצאו ממנו בגלגולים הקודמים, גם אשר
יצא מכם לבטלה מהיום עד אחר מיתתכם שלא יגעו בכם
בעצמכם או בגופכם או בנפשכם הן בבגדיכם הן במטתכם ולא
ילוו אתכם לקבריכם, וצדק לפניו יהלך וכבוד ה' יאספהו
ותנחו על משכבכם בשלום אמן סלה.

(קסת יהונתן, שבת מוסר שם, סליחות לשובבי"ם הנזכר לעיל):

ואומרים כולם ביחד :

וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם :

אחר כך עומדים הבית דין ומושיבים עשרה אנשים אחרים
לבית דין, והם עומדים עכשיו ואומרים "גם אבקש
ממעלתכם כנזכר לעיל :

^א הובא בשל"ה (מהדורת "מכון שערי זיו" חלק ב, מסכת פסחים פרק
נר מצוה ס"ק סא בהגה"ה), וזה לשונו: "באם בחיינו מחרימים בשופר,
עם עשרה תלמידי חכמים ששום אחד מבניו לא ילוהו, יותר טוב"
עד כאן לשונו הקדוש.